

OPAS ETSINNÖILLE ICT- TODISTUSAINEISTON TURVAAMISEKSI

Opas kentälle ja perustutkintaan

Pasi Kiiskinen ja Sami Sara-aho

5/2020

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Pasi Kiiskinen ja Sami Sara-aho	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Opas etsinnöille ICT-todistusaineiston turvaamiseksi	Julkinen, opinnäytetyöstä poistettu osia julkisuuslain perusteella
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Olavi Kujanpää ja Jani Peltola	Toiminnallinen opinnäytetyö
Tiivistelmä <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa kentälle ja tutkintaan opas ICT-todistusaineiston turvaamiseen. Oppaan on tarkoitus olla tarpeeksi kattava, mutta kuitenkin yksinkertainen, jotta jokainen teknisestä osaamisesta huolimatta osaisi hyödyntää sitä.</p> <p>Opinnäytetyössä käydään ensin läpi opinnäytetyön tarkoitusta ja taustaa. Tämän jälkeen käydään läpi erilaisia laite-etsinnällä tällä hetkellä eteen tulevia applikaatioita, sekä käydään läpi opinnäytetyön kannalta oleelliset ja tärkeät lakipykälät.</p> <p>Kuten kaikkea poliisityötä, myös ICT-todistusaineiston jäljentämistä ja turvaamista määrittelee laki. Tämän takia myös tämän opinnäytetyön pohjana on laki ja sen tulkinta. Opinnäytetyötä varten onkin haastateltu syyttäjiä sekä Länsi-Uudeltamaalta, että Itä-Uudeltamaalta. Vaikka laki on kirjoitettu auki eduskunnan lakivaliokunnissa, se on myös paikoitellen tulkinnanvarainen. Tämän takia tässä opinnäytetyössä on pyritty hakemaan erilaisia tulkintoja opinnäytetyöntekijöiden omista, mutta myös eri laitosten lainoppineiden laintulkintoista.</p> <p>Opinnäytetyön produktin lähteinä on käytetty lainoppineiden ja kenttä-, sekä tutkintatyötä tekevien henkilöiden haastatteluja, jotka ovat paljon tekemisissä laite-etsinnän kanssa. Myös opinnäytetyön tekijöiden aikaisempaa työelämäkokemusta on käytetty hyväksi oppaan laadinnassa.</p> <p>Opinnäytetyön julkisella puolella on käsitelty aihetta siltä osin, mitä jokaisen on mahdollista saada tietoonsa julkisia lähteitä käyttäen. Opinnäytetyön produkti, opas, on kuitenkin poliisitaktisista syistä salattu.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
35+27 liitesivua	toukokuu 2020
Avainsanat	
Laite-etsintä, huumausainerikollisuus, omaisuusrikokset, tor-verkko, pikaviestisovellukset	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	5
2.1 Tavoite ja toteutus	5
2.2 Aiheen rajaaminen.....	6
2.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta	6
2.4 Tutkimuskysymys.....	7
2.5 Kohderyhmä.....	7
2.6 Tiedonhallinta	8
3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ.....	9
3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja sen valinta.....	9
3.2 Opinnäytetyön laatiminen.....	10
3.3 Aineistonkeruu	10
3.4 Produktin laatiminen.....	11
4 SOVELLUSTEN SUHDE RIKOLLISUUTEEN.....	12
4.1 Huumausainerikollisuus.....	13
4.1.1 Yleisimmät sovellukset huumausainerikollisuudessa	14
4.2 Omaisuusrikokset	14
4.3 Seksuaalirikokset.....	15
5 LAILLISUUSNÄKÖKULMA	16
5.1 Perustuslaki	16
5.2 Pakkokeinolaki	17
5.3 Laite-etsintä.....	19
5.3.1 Laite-etsinnän toimittaminen	19
5.3.2 Laite-etsinnästä päättäminen	21
6 LOPPUSANAT.....	23
6.1 Onnistumisemme.....	23
6.2 Produktin luotettavuus.....	25
6.3 Produktin laatu tutkimus	27
6.4 Oppaan jatkokehitys ja tulevaisuudennäkymät.....	28

LÄHTEET30

LITTEET35

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyssä tarkoituksenamme on käsitellä oppaan muodossa ICT-todistusaineiston turvaamiseen liittyviä keinoja ja menetelmiä erilaisilla poliisin kohtaamilla etsinnöillä ja tarkastella asiaa myös laillisuusnäkökulmasta.

Oppaan kohderyhmänä ovat erityisesti valvonta- ja hälytystoiminnassa olevat ensipartioiden jäsenet sekä perustutkinnassa toimivat rikostutkijat.

Idea oppaalle syntyi, kun toinen opinnäytetyön tekijöistä oli oman alueensa poliisilaitoksen perustutkinnassa huumausainerikokseen liittyvällä kotietsinnällä, jossa kohdeasunnosta löytyi kasvattamo. Kasvattamon lisäksi ainakin opinnäytetyön tekijällä katse kiinnittyi hyvin nopeasti televisioruutuun, johon oli kytketty avoinna ollut Windows-pöytäkone. Pöytäkoneen käyttäjätili oli auki ja niin olivat myös siinä olleet sovellukset. Yksi – päällimmäisenä ollut – sovellus, sattui olemaan Wickr Me, jota käytetään erityisesti huumausainekaupassa (Helsingin Uutiset 15.5.2018). Taustansa vuoksi tämä tutkinnassa harjoittelussa ollut nuorempi konstaapeli ymmärsi Wickr Me:n käyttö- ja toimintalogiikka ja tiesi, että jos tietokone nyt suljetaan, ovat siinä olleet keskustelut todennäköisesti joko kokonaan poissa tai ainakin moninkerroin vaikeammin jäljennettävissä. Toinen kotietsinnällä mukana ollut tutkija, oli jo repimässä jatkojohtoa irti seinästä, johon kasvattamon lisäksi myös tietokone oli liitetty. Nuorempi konstaapeli vihelsi pelin poikki ja sai samalla ahaa-elämyksen siitä, että ehkä jokainen peruspoliisi ei ymmärrä ICT-laitteiden toimintamalleista, niissä olevien keskusteluiden ja muiden näyttöarvosta sekä siitä, mitkä välittömät toimet turvaavat tutkintaa ja mitkä haittaavat sitä. Tietokoneella avoinna olleet sovellukset ja ikkunat kuvattiin ja näyttö huumausainerikoksen osalta saatiin vahvemmaksi, kun näyttöä myynti-ilmoituksista ja kaupankäynnistä oli jäljennetty valokuvaliitteeseen. Keskittymällä heti ensi alkuun pelkän kasvattamon purkuun irrottamalla siitä virrat, olisi todennäköisesti vienyt tämän mahdollisuuden kokonaan.

Aiheesta on tehty muutama aikaisempikin opinnäytetyö, mutta ne ovat keskittyneet pääosin huumausainerikosten ja mobiilisovellusten näkökulmaan. Tulemme viittaamaan näihin aikaisempiin opinnäytetöihin osana lähdemateriaaliamme.

ICT-todistusaineistoa tarvitaan huumausainerikosten lisäksi myös esimerkiksi varkaus-, seksuaali- ja petosrikosten selvittämisessä. Nykyisin lähes kaikenlainen rikollinen kaupan-

käynti – oli kyseessä sitten huumausaineiden tai anastetun omaisuuden myynti- ja ostotahtumat – käydään sosiaalisen median, Internet-kauppapaikkojen ja pikaviestisovellusten avulla. Pahoinpitelyiden ja seksuaalirikosten kuvaamisesta on myös tullut arkipäivää. Petosrikollisuus Internetin kauppapaikoilla on myös valitettavan yleistä.

Tämän opinnäytetyön on tarkoitus antaa ensipartion ja perustutkinnan näkökulmasta lisätietoa mitä rikoksesta epäillyn teknisille laitteille – puhelimille ja tietokoneille – pitäisi osata tehdä, ennen kuin ne annetaan eteenpäin ICT-rikostutkintaan. Myös laillisuusnäkökulma on tässä tapauksessa erittäin tärkeä, jottei saatu todistusaineisto mene hyödyntämiskieltoon. Opinnäytetyömme antaa siis vastauksia siihen, miten tulee toimia laillisuusvaatimusten näkökulmasta, jotta tiedetään mitä voidaan ja mitä ei voida tehdä ja mitä pitäisi tehdä.

Opinnäytetyön on tarkoitus ottaa kantaa ja antaa vinkkejä varsinkin kotietsinnöillä vastaan tulevien tietoteknisten laitteiden ja niiden sisältöjen jäljentämiseen tai jäljentämisen turvaamiseen; oli sitten kyseessä perustutkija tai ensipartion jäsen eli sellaiset poliisimiehet, joiden pääosaaminen tai -tekeminen ei välttämättä keskity tietoteknisten laitteiden todistusaineistojen jäljentämiseen ja analysointiin.

Opinnäytetyönä tuotettava opas osaltaan pyrkii mahdollistamaan sen, ettei koti- ja laiteetsinnöillä tehtäisi ensipartioiden ja perustutkinnan rikostutkijoiden tahoilta sellaisia toimia, jotka aiheuttavat ICT-todistusaineiston turvaamisen kannalta peruuttamatonta vahinkoa; näitä ovat esimerkiksi avoinna olevan järjestelmän sulkeminen, näyttökaappauksen ottaminen suoraan sovelluksista, joissa on vastatoimet tätä varten tai vaikkapa virtapiuhan irrottaminen ennen ICT-todistusaineiston jäljentämistä.

Opas tullaan poliisitaktisista syistä salaamaan.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

2.1 Tavoite ja toteutus

Tämän oppaan tarkoituksena on neuvoa, miten päivittäistoiminnassa toimivan poliisimiehen tulisi toimia ICT-todistusaineiston turvaamiseksi eri etsintälajeissa riittävällä perustalla.

Oppaalla tavoitellaan sitä, että ensipartioiden ja perustutkinnassa toimivien rikostutkijoiden toimet teknisiä laitteita kohdattaessa ja niiden kanssa toimiessa tukisivat ICT-tutkintaa ja -todistusaineiston häviämisen estämistä.

ICT-todistusaineiston näyttöarvo on hyvin tärkeää monessa eri rikoslajissa. Nykyaikaisessa verkottuneessa yhteiskunnassa tietoteknisten laitteiden rooli rikostutkinnassa on rikoslajiriippumatonta; sovelluksia ja tietoteknisiä laitteita esiintyy lähestulkoon kaikessa vähänkään merkittävämmässä rikostyypissä, oli kyse sitten varsinaisesta tietoverkkorikollisuudesta, huumekaupasta, anastusrikoksista tai vaikkapa seksuaalirikoksista.

Koska tietotekniset laitteet sisältävät monesti esitutkinnassa olevan asian näytön kannalta tärkeää tietoa, on suotavaa, ettei poliisimies omilla toimillaan haittaa tutkittavaa rikosta. Näin ajateltuna jokaisen poliisimiehen osaamista ja tietämystä nyky-yhteiskunnassa vahvasti mukana olevista tietoteknisistä ratkaisuista ja niiden käyttölogiikoista on tuotava poliisimiesten keskuuteen.

Kaikkea aihealueeseen liittyvän perustiedon hakemista ei voida olettaa jätettäväksi poliisimiesten omalle vastuulle eri julkisista lähteistä. Aloite asioiden oppimiseen ja sisäistämiseen on hyvä tulla poliisihallinnon suunnalta. Tavoitteena on, että tämä opas auttaa asiassa.

Kun mennään perustasoa pidemmälle, ICT ja tietoverkot sekä näihin liittyvien todistusaineistojen turvaaminen ja jäljentäminen ovat todella laaja sekä monimutkainen asia, olemme rajanneet aihealueen perus kenttäpoliisin ja rikostutkijan näkökulmaan. Otamme lisäksi kantaa tärkeimpiin laillisiin kysymyksiin.

2.2 Aiheen rajaaminen

Käsitlemme aihetta ensipartion ja perustutkinnan näkökulmasta siten, että kentällä ja perustutkinnassa toimivien poliisimiesten toiminta eri etsintälajeissa tukisi ICT-tutkintaa ja -todistusaineiston turvaamista.

Aihe on rajattu mobiilisovelluksiin ja -laitteisiin sekä tietokoneisiin ja niissä käytettäviin Internet- tai työpöytäsovelluksiin – tämä opinnäytetyö ei käsittele esimerkiksi palvelimilta suoritettavaa ICT-todistusaineiston jäljentämistä tai turvaamista.

Opinnäytetyössä otetaan kantaa laillisuuskysymyksiin laite-etsinnän kannalta tarkoituksenmukaisten pykäliden osalta.

Aihe on rajattu siten, ettei opinnäytetyön työmäärä kasvaisi älyttömän suureksi.

Rajauksissa on huomioitu se, että aineiston ja tiedon kerääminen toiminnallisissa opinnäytetöissä tulisi harkita siten, ettei työn laajuus kasvaisi niin, että työmäärä ei olisi enää kohtuullinen kymmenen opintoviikon opinnäytetyöksi. (Vilkkä & Airaksinen. 2004, 56)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset aiheesta

Tämän opinnäytetyön aihealuetta sivuten on tehty ainakin kaksi aiempaa opinnäytettä, joita tulemme käyttämään tukena ja lähdemateriaalina. Nämä kaksi opinnäytetyötä ovat Nico Sinirannan ”Laite-etsinnän toimittaminen poliisimiehen päätöksellä - Kiireellisesti huumausainevalvonnassa” vuodelta 2019 sekä Timo Matilaisen ja Ville Sopasen ”Pikaviestintäsovellukset huumakaupassa” vuodelta 2019.

Molempien edellä mainittujen opinnäytetöiden pääasialliset aihealueet keskittyvät kuitenkin huumausainerikollisuuteen sekä mobiilisovelluksiin. Näiden lisäksi otamme kantaa myös muihin rikollisuuden muotoihin sekä Internet-sovelluksiin.

Laillisuusnäkökulmat on otettu huomioon molemmissa aikaisemmissa opinnäytetöissä ja niiden osalta lähdeaineisto on pohjautunut vahvasti pakkokeinolakiin, joka on myös tässä opinnäytetyössä tärkeä osa käytettävää viitekehystä laillisuuskysymyksissä.

2.4 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymystä edeltää tutkimusongelman määrittely, joka tässä tapauksessa pohjautui johdannossa kerrottuun tosielämän kokemukseen ja havaittuun puutteeseen. Opinnäytetyön tutkimusongelmaa ja aihetta valittaessa onkin syytä kiinnittää huomiota mm. aihealueen tuntemukseen sekä omaan mielenkiintoon ja motivaatioon. Koko opinnäytetyön onnistumisen edellytyksenä on tutkimusongelma ja sen määrittely. (Kananen 2015, 41)

Kun tutkimusongelma on selvillä, johdetaan siitä tutkimuskysymys. Tutkimuskysymyksen avulla saadaan vastaus, jolla asetettu tutkimusongelma ratkeaa. (Kananen 2015, 55)

Määrittelimme tutkimuskysymykset opinnäytetyötämme suunnitellessa ja tavoitteeksi asetimme, että tässä opinnäytetyössä vastattaisiin kysymyksiin; ”Mitkä ovat käytetyimmät mobiilisovellukset”, ”Mitkä ovat yleisimmät taltiointimenetelmät”, Millainen ICT-todistusaineisto on näyttöarvoltaan merkityksellistä, ”Mitkä ovat yleisimmät ongelmat ICT-todistusaineiston turvaamisessa ja taltioimisessa ensipartion näkökulmasta” ja ”Miten lakia tulkitaan poliisimiehen tehdessä päätöksen laite-etsinnästä”. Tutkimuskysymysten perusteella luotaisiin opas, joka vastaa näihin kysymyksiin riittävällä ja ymmärrettävällä yleistasolla.

Enemmistö määritellyistä tutkimuskysymyksistä on sellaisia, joissa otetaan kantaa käytännössä havaittuihin toimintatapoihin ja ongelmiin. Sen vuoksi monet kysymyksistä ovat sellaisia, joihin vastausta ei löydy suoraan kirjallisuudesta, vaan teemahaastatteluilla on merkittävä osuus kysymysten vastausten osalta

2.5 Kohderyhmä

Opinnäytetyötä tehdessä on mietittävä opinnäytetyön kohderyhmä ja kohderyhmän mahdollinen rajaus (Vilka ym. 2004, 38).

Opinnäytetyöstämme saatava produkti on tarkoitettu poliisimiehille. Kohderyhmänä ovat valvonta- ja hälytystoimintatehtävissä olevat kenttäpoliisit sekä perustutkinnassa toimivat rikostutkijat.

Kohderyhmärajauksessa ei tehdä mitään tiettyä ikärajausta, sillä kyseisissä työtehtävissä toimii poliisimiehiä n. 20 ikävuodesta eläkeikään asti ja tietotekninen maailma koskettaa kaikkia kuten myöskin rikosnimikkeet, joita poliisit työssään kohtaavat. Lisäksi käsityksemme mukaan tietotekninen osaaminen ei ole ikäriippuvaista. Koska kenttäpoliisien ja rikostutkijoiden tietotekninen osaaminen voi olla laidasta laitaan, oppaasta pyritään tekemään mahdollisimman selkeä ja yksinkertainen, kuitenkin siten että siitä löytyy kaikki tarpeellinen ICT-todistusaineiston turvaamiseksi.

2.6 Tiedonhallinta

Opinnäytetyössä kerätään tietoa kirjallisiin lähteisiin tutustumisen lisäksi haastattelemalla valittuja asiantuntijoita. Haastattelut nauhoitetaan paikallisesti opinnäytetyön tekijöiden omille laitteille, joihin ei anneta ulkopuolista fyysistä pääsyä muille henkilöille. Laitteet ovat salasanasuojattuja ja paikalliset kiintolevyt, joilla nauhoitteet ovat, on salattuja.

Tietoturvallisuuden lisäämiseksi ja poliisitaktisista salassapitovaatimuksista huolehtiaksemme haastatteluita ei litteroida erikseen opinnäytetyön liitteeksi. Salassapitovaatimusten ja yksityisyyden suojaamiseksi haastateltuja henkilöitä ei yksilöidä nimillä emmekä tuohaidän osaltaan ilmi yksilöön tunnistettavissa olevia virkatehtäviä tai -paikkoja.

Nauhoitetut haastattelut hävitetään tutkimuksen päätteeksi eli opinnäytetyön julkistamisen jälkeen ja tiedostojen poistamisen yhteydessä käytetään ylikirjoittamiseen tarkoitettuja sovelluksia hävityksen varmentamiseksi.

3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja sen valinta

Opinnäytetyöskentelyn alkuvaiheessa tarvitaan tietoa siitä, millaisia mahdollisuuksia opinnäytetyöskentely tarjoaa ja millainen lopullinen, valmis tuotos on. Kärjistettynä on sanottu, että ammattikorkeakoulussa tehdyt opinnäyteytöt ovat joko tutkimustyyppisiä tai erilaisia kehittämistöitä. (Hakala 2004, 21) Käsittääksemme ensin mainittu liittyy tutkimuksellisiin tutkimusmenetelmiin ja jälkimmäinen toiminnallisiin tutkimusmenetelmiin.

Tämän opinnäytetyön muoto on toiminnallinen opinnäytetyö, koska haluamme kehittää poliisissa esiintyviä toimintatapoja, kun puhutaan ICT-todistusaineiston jäljentämisestä ja turvaamisesta osana päivittäistoimintaa. Valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön, koska haluamme tuottaa oppaan jota poliisihallinnossa voidaan hyödyntää esimerkiksi erityisesti valvonta- ja hälytystoiminnan tehtävissä toimiville ensipartioille ja perustutkinnan rikostutkijoille, kun he kohtaavat tietoteknisiä laitteita etsinnöillä – oli kyseessä sitten laite, -koti- tai paikanetsintä – ja haluavat varmistaa ICT-todistusaineiston jäljentämisen turvaamisen.

Tutkimuksellinen tutkimusmenetelmä ei mielestämme palvelisi tätä käyttötarkoitusta saman lailla, sillä oppaan on tarkoitus olla vaivattomasti saatavilla ja muokattavissa alati muuttuvassa ympäristössä ja oltava muodoltaan sellainen, jota on helppo lähestyä ja lukea.

Toiminnallisissa opinnäytetöissä tutkimuksellinen selvitys kuuluu tuotteen toimitustapaan. Toteutustapa tarkoittaa keinoja, joilla materiaali oppaan sisällöksi on hankittu ja keinoja, joilla oppaan valmistus on toteutettu. (Vilka ym. 2004, 56)

Toiminnallisissa opinnäytetöissä ei tarvitsisi käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. (Vilka ym. 2004, 56) Olemme valinneet kuitenkin tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimusmenetelmän.

Laadullinen tutkimusmenetelmä on toimiva selvityksen toteuttamisessa, kun tavoitteena on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen. Toiminnallisissa opinnäytetöissä laadullinen

tutkimusasenne palvelee tilanteissa, joissa tavoitteena on toteuttaa kohderyhmän näkemyksiin nojautuva idea. (Vilkka ym. 2004, 63)

3.2 Opinnäytetyön laatiminen

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön toteuttaminen on jaettu kahteen osioon: opinnäytetyön raporttiin eli kirjalliseen osuuteen sekä varsinaiseen oppaaseen eli produktiin, joka on luotu raportin johtopäätösten perusteella. Toiminnallisen opinnäytetyön vaihtoehtoskaala on laaja, esimerkkeinä on mainittu, että se voisi olla esimerkiksi tietopaketti, ohjeistus, portfolio tai tapahtuma (Vilkka ym. 2004, 51).

Toiminnallinen opinnäytetyökin on joka tapauksessa tutkimuksellista. Tutkimuksellisuus tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, että vaikka lopputuotoksesta itsestään ei välttämättä olisi suoranaisia tutkimuksia, pohjautuvat sen taustalla olevat tiedot ja johtopäätökset uskottavaan ja luotettavaan sekä kattavaan ja näyttöön perustuvaan teoriaan sekä aihealueeseen liittyvään käytäntöön. Tästä syystä toiminnallisissa opinnäytetöissä tulee käyttää alan teorioista nousevaa tarkastelutapaa valintoihin ja valintojen perusteluun (Vilkka yms. 2004, 42).

Oppaan on tarkoitus olla mahdollisimman käytännönläheinen ja selkokielenen, jotta sitä ymmärtää asiaan kouluttamatonkin mahdollisimman paljon. Opinnäytetyön ja siitä tuotettavan oppaan toteutuksessa on huomioitava, että sitä on voitava päivittää. Kuten jo rajauksissa todettu, oppaan ei ole tarkoitus olla kaiken kattava teos, vaan tekijöidensä näkemyksen mukaan riittävä peruskatsaus.

3.3 Aineistonkeruu

Koska tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on laadullinen tutkimus, on tiedon- ja aineistonkeruumenetelmien oltava siihen sopivia. Laadulliselle tutkimukselle annettuja menetelmiä ovat dokumentit, havainnointi eri muodoissaan, haastattelut ja sähköpostihaastattelut (Kananen 2015, 81).

Aineiston keräämiseen hyödynnämme yksilöhaastatteluita ja haastatteluiden tapana ovat puolistrukturoidut teemahaastattelut. Teemahaastattelu onkin puolistrukturoituna vapaampi tapa kerätä aineistoa ja toimii toiminnallisissa opinnäytetöissä muun muassa silloin, kun

tavoitteena on kerätä tietoa jostakin tietystä temasta (Vilka ym. 2004, 63). Yksilöhaastatteluiden kohteet ovat syyttäjiä sekä Keskusrikospoliisin ja paikallispoliisin rikostutkijoita.

Haastattelut ovat aineistonkeruun osalta pääroolissa, sillä oppaamme aihealue on uskoaksemme sellainen, josta ei valmista kirjallista materiaalia kovin paljon löydy.

3.4 Produktin laatiminen

Opinnäytetyömme produktin tekstiä laatiessamme huomioimme, että meidän tulee käyttää kohderyhmää puhuttelevaa ja sisällön kannalta tarkoituksenmukaista kirjoitustyyliä (Vilka ym. 2004, 129).

Toiminnallisen opinnäytetyön produkti eli varsinainen opas tuotetaan kerrotun mukaisesti omalle erilliselle Word-liitteelle. Erillisen liitteen on tarkoitus olla sellainen, että jokainen poliisilaitos pystyy päivittämään dokumenttia omien tarpeidensa mukaisesti tai vaihtoehtoisesti vaikkapa valtakunnallisesti Keskusrikospoliisi, Poliisihallitus tai vastaava taho pystyy laajentamaan tai päivittämään sitä, jos haluaa sitä mukaa, kun tietotekniset laitteet, applikaatiot ja niihin liittyvä maailma muuttuu.

Opas tulee olemaan pääosin tekstipainotteista, mutta tulee sisältämään myös joitain omatekemiä sekä eri lähteistä otettuja kuvia havainnollistamisen tehostamiseksi. Lisäksi osa tekstistä on luettelomuodossa.

Opas tulee sisältämään oman tiivistelmän, jonka jokainen poliisimies voi halutessaan tulostaa ja ottaa mukaan virkatehtävälle siten, että tärkeimmät pääkohdat ovat katsottavissa helposti ilman, että paperia on tulostettava ja kannettava mukana useita sivuja. On mahdollista, että myöhemmin joku edellä mainituista tahoista voisi tehdä tästä tuon tiivistelmän pohjalta koko henkilöstölle jaettavan kortin, läpyskän tai vastaavan, mutta osana tätä opinnäytetyötä emme lähde tällaista tuottamaan.

Oppaassa käytetyt lähteet jätetään merkitsemättä kyseiseen liitteeseen, sillä se tekisi oppaasta lukukelvottoman tai ainakin merkittävästi epämiellyttävämmän luettavan, joten lähteet merkataan tämän teoriaosuuden loppuun lähdeluetteloon.

4 SOVELLUSTEN SUHDE RIKOLLISUUTEEN

Erilaisia sovelluksia käytetään hyvin paljon lähes kaikissa rikosnimikkeissä. Keskitymme tässä muutamiin rikollisuuden muotoihin, joissa erilaiset sovellukset joko ovat välttämätön väline rikosnimikkeeseen, tai ainakin iso osa sitä. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että kyseiset sovellukset olisivat itsessään rikollisia. Sovelluksia käytetään vain osana rikollisia toimia ja niitä vaihdetaan usein, vaikka sovellus itsessään säilyisi edelleen tuettuna ja laajasti käytettynä. Mainitut sovellukset on valikoitu haastattelujen ja maailmalla tehtyjen tutkimusten pohjalta. Nykyaikana lähes kaikilla on matkapuhelin käytössä ja verkkoa sekä sovelluksia käytetään enemmän niiden välityksellä kuin tietokoneella (Broadbandresearch.net 2020).

Sovelluksia vaihdetaan jonkin verran ja sovellusten suhde tiettyyn rikostyyppiin vaihtelee noin 2-3 vuoden välein (Länsi-Uudenmaan ICT-tutkija 2019). Tämän takia lista ei ole täysin kattava ja saattaa muuttua ajan kuluessa nopeastikin. Tämän takia onkin tärkeää, että poliisi on tarkkana ja levittää tietoa valtakunnallisesti kun huomataan sovellusten vaihtuneen.

Researchgate kokoaa artikkeleita ja tutkimuksia kansainvälisistä huumausaine politiikoista. Vuonna 2019 Researchgate julkaisi artikkelin “#Drugsforsale: An exploration of the use of social media and encrypted messaging apps to supply and access drugs”, jossa käsiteltiin sosiaalisen median ja kryptattujen applikaatioiden suhdetta huumausainerikoksiin. Olemme käyttäneet tämä artikkelin taulukkoa applikaatioista yhtenä lähteenä työssämme.

Table 1
Indicative Drug Supply Facilitation Methods Through Mobile Phone Applications.

Mobile Phone Applications	Description	Security Features	Security Issues	Drug Supply Facilitation Method
<i>Snapchat</i>	Snapchat is a multimedia messaging application that allows users to send self-destructing 'Snaps' (videos and photos) to other users. Snaps sent to 'followers' can be overlaid with text.	Snaps can be set to self-destruct after a period of time. Senders of snaps receive a notification when someone has taken a screenshot of a photo/video.	Unopened Snaps wait in limbo on servers until they are opened. If a search warrant is obtained, the company is required to hand over unopened snaps.	The supplier's username is often obtained from other locations (e.g., other social media apps, cryptomarket vendor pages or cryptomarket forums) or is a pre-existing contact. Snaps are sent from suppliers to followers to advertise products for sale. Text accompanying snaps will describe products and how to obtain (emojis occasionally used in place of text). Followers can message through Snapchat or through another application as advertised by the supplier. Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Instagram</i>	Instagram is a photo and video sharing social network application. Posts are shared with followers or groups of friends. Users and followers of profiles can view, comment and 'like' the shared photo or video.	n/a	User content and information is shared with Instagram's parent company Facebook as well as with third-party advertising companies.	Hashtags can be used to search for the profiles of potential suppliers (e.g., #buyweed). A supplier's profile allows potential buyers to view pictures and videos of stock. Followers can message through Instagram or through another application as advertised by the supplier. Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Wickr</i>	Wickr is a messaging application that provides users with end-to-end encryption for all messages, photos/videos and file attachments.	Wickr provides end-to-end encryption for all messages sent between users. Messages can be set to self-destruct (delete) after a period of time.	Wickr does not currently have screen capture prevention methods in place.	The supplier's username is often obtained from other locations (e.g., other social media apps, cryptomarket vendor pages or cryptomarket forums) or it is a pre-existing contact. App provides a secure messaging service to arrange deals with known suppliers. Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>WhatsApp</i>	WhatsApp is a messaging application that uses end-to-end encryption for all messages, photos/videos and file attachments.	WhatsApp provides end-to-end encryption for all messages sent between users.	WhatsApp's privacy policy allows information to be shared with Facebook and other companies owned by Facebook.	The supplier's username is often obtained from other locations (e.g., other social media apps, cryptomarket vendor pages or cryptomarket forums) or it is a pre-existing contact. App provides a secure messaging service to arrange deals with known suppliers. Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Kik Messenger</i>	Kik is an internet-based messaging application that allows users to send messages to friends or a group of friends.	Users can register without providing a telephone number.	IP address logged by the company.	The Supplier's username is often obtained from other locations (e.g., other social media apps, cryptomarket vendor pages or cryptomarket forums) or it is a pre-existing contact. App provides a secure messaging service to arrange deals with known suppliers. Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Facebook/Messenger</i>	Facebook is a web based platform and social media application that allows registered users to share posts (pictures/videos) and comment on posts from other registered users. Facebook Messenger is a stand-alone internet-based messaging application that is connected to a users Facebook profile.	Facebook Messenger offers end-to-end encryption for messages between users but this is not the default setting.	Recently faced heavy criticism for failing to protect users' data.	Private Facebook groups where an invitation is required allow suppliers to advertise and provides a contact point for potential buyers. Deals over Facebook Messenger are often between individuals who are friends on Facebook (social supply). Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Telegram</i>	Telegram is a cloud-based instant messaging and voice-messaging application with a focus on the speed of messages sent.	Messages can be set to self-destruct after a period of time. End-to-end encryption for messages and voice-calls.	Encryption has been widely criticised. Has come under scrutiny as being the preferred communication platform for terrorists.	The supplier's username is often obtained from other locations (e.g., other social media apps, cryptomarket vendor pages or cryptomarket forums) or it is a pre-existing contact. App provides a secure messaging service to arrange deals with known suppliers. Transactions commonly arranged locally but postage available.

Taulukko 1. Researchgate

Mobile Phone Applications	Description	Security Features	Security Issues	Drug Supply Facilitation Method
<i>Tinder</i>	Tinder is a location-based dating application. Users swipe right (like) or left (dislike) on potential matches, and allows users to chat if they have matched (i.e., both users swiped right).	n/a	Lack of encryption potentially allows interested third parties to view any photos or messages. IP address logged by company.	Users swipe through profiles searching for emojis to signify a dealer or an individual looking for someone to do drugs with (e.g., 'marijuana leaf' emoji to signify marijuana, 'pill' emoji for ecstasy). Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Whisper</i>	Whisper is an anonymous location-based social media application where users post 'confessions' as text superimposed onto a background image.	Assigned random username when signing up.	Privacy policy enables the company to establish a rough location of the user even when geo-location services are turned off.	More commonly used by buyers to indicate a requirement for drugs (e.g., 'Anyone selling in xxx?'), but also used by suppliers to advertise drugs. Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Grindr</i>	Grindr is a location-based dating application aimed at gay and bi-sexual men.	n/a	IP address logged by company.	Users swipe through profiles searching for emojis to signify a dealer. Transactions commonly arranged locally but postage available.
<i>Yik Yak</i> (no longer available)	Yik Yak was a social media application that allowed users to create and comment on discussion threads posted within an 8 km radius.	Messages are posted without a username.	Yik Yak maintained a log of information of the user as part of the guidelines for law enforcement.	Potential buyers and suppliers indicate an interest and willingness to buy/sell through posts. Radius restrictions on posts resulted in deals being organised more often in college/university settings. Transactions commonly arranged locally but postage available.

Taulukko 2. Researchgate

4.1 Huumausainerikollisuus

Huumausainerikollisuudessa TOR-verkko näyttelee isoa osaa. TOR-verkossa myydään ja ostetaan huumausaineita. Yleensä TOR-verkossa sovitaan kaupasta ja vaihdetaan esimerkiksi Wickr Me -tunnukset, jossa sovitaan kaupan tekemisestä tarkemmin: miten maksu hoidetaan sekä missä ja miten tavara vaihtaa omistajaa. TOR-selaimen ja Wickr Me -sovelluksen saa sekä matkapuhelimeen, että tietokoneeseen. (Matilainen & Sopanen 2019, 22-23)

Toki muitakin, varsinkin pikaviestin-, sovelluksia käytetään. Näitä ovat muun muassa Telegram ja Surespot Encrypted, joten kun epäillä rikosta, kaikki tiedossa olevat pikaviestinsovellukset kannattaa ottaa huomioon laite-etsintää tehdessä. (Länsi-Uudenmaan ICT-tutkija, 2019)

Kaikille edellä mainituille pikaviestisovelluksille ominaista on se, etteivät ne tallenna mitään viestejä tai muuta sisältöä omille palvelimilleen, joten niiden ylläpitäjiltä ei saada dataa. Eli data on ainoastaan käyttäjän matkapuhelimessa tai tietokoneessa. (Apple App Store 2020)

4.1.1 Yleisimmät sovellukset huumausainerikollisuudessa

TOR-selaimia on monia erilaisia ja yleisimmin ne tunnistaa sipulin kuvasta, mutta esimerkiksi myös Firefoxilla on oma TOR-selaimensa sekä matkapuhelimelle, että tietokoneelle.

Wickr Me-pikaviestisovelluksesta on kaksi versiota: perus ja pro. Wickr Me-pikaviestisovelluksessa voi keskustella 1:1 tai ryhmissä. Viestiliikenne salataan kokonaan ja sovelluksessa voi määritellä ketkä kaikki voivat nähdä oman sisällön (esimerkiksi ryhmän sisällä). Viestit voidaan myös ajastaa tuhoutumaan tietyn ajan kuluessa, tai kun viestisovelluksesta otetaan kuvankaappaus. (Apple App Store 2020 & Google Play 2020: Wickr Me; Researchgate 2019, 103)

Muita mainittavia ja Wickr Me:n kanssa teknisesti samalla tavalla toimivia sovelluksia ovat Telegram ja Surespot encrypted. (KRP-tutkija 2020)

Matilainen ja Sopenen (2019, 23-24) mainitsevat omassa opinnäytetyössään Pikaviestintäsovellukset huumausainekaupassa myös sivustot Temp.PM ja Privnote. Sivustoilla voi lähettää linkkien avulla yksityisiä viestejä toisille henkilöille. Myös näillä sivuilla viestien näkymiselle voidaan laittaa salasana tai aikaraja, joka lähtee käyntiin siitä, kun vastaanottaja avaa viestin.

4.2 Omaisuusrikokset

Omaisuusrikoksissa varastetun tavarahan yhtenä yleisimpänä kauppapaikkoina toimivat tori.fi ja huuto.net. Myös tori.fi:llä on oma sovelluksensa, mutta se toimii samalla tavalla

myös selaimen kautta. Myös Facebookissa toimii erilaisia kauppapaikkoja, muun muassa eri kaupunkien tai kaupunginosien kirpputorit ja myydään/ostetaan/vaihdetaan sivustot. (Länsi-Uudenmaan ICT-tutkija 2019)

Laite-etsinnällä pitääkin keskittyä selainhistoriaan, viestittelyyn ja kuviin, jotka löytyvät laitteelta. Oikeuteen hankittavan näytön kannalta on tärkeää osoittaa, onko jokin kuva otettu kyseisellä laitteella, vai onko se tullut laitteeseen jostain muualta. (Itä-Uudenmaan syyttäjä 2019)

4.3 Seksuaalirikokset

Seksuaalirikoksissa käytetään paljon erilaisia sosiaalisen median kanavia. Aikaisemmin varsinkin nuorten seksuaalirikoksissa Kik -pikaviestisovellus oli pinnalla. Se on tosin nykyisin melkein kokonaan tippunut pois, koska sitä oltiin ajamassa alas. Tosin Kik sai uuden omistajan, joten se voi myös jatkaa esiintymistä tämänkaltaisissa rikostyypeissä. (Länsi-Uudenmaan ICT-tutkija 2019)

Myös Snapchat aiheuttaa jonkin verran tämänkaltaisia ongelmia ja WhatsApp:sta on uutisiinkin asti päässeitä ryhmäkeskusteluja, joissa jaetaan henkilöistä arkaluontoista materiaalia.

5 LAILLISUUSNÄKÖKULMA

Laite-etsintään vaikuttavat monet eri lait. Kaiken perustana on Suomen perustuslaki (11.6.1999/731), jossa varsinkin 2:10 § yksityiselämän suojasta antaa pohjan muulle lainsäädännölle. Poliisilaki (872/2011), Pakkokeinolaki (22.7.2011/806), Esitutkintalaki (22.7.2011/805) ja Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4) määrittävät tarkemmin, miten poliisi voi puuttua perustuslain määrittämään yksityiselämän suojaan ja miten laite-etsinnässä saatua todistusaineistoa voidaan käyttää oikeudessa todisteena rikosasioissa.

5.1 Perustuslaki

Perustuslain 2:10 § määrittelee pohjan jokaisen henkilökohtaiseen yksityiselämän suojaan:

Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. (5.10.2018/817)

Lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä, turvallisuustarkastuksessa ja vapaudenmenetyksen aikana sekä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta. (5.10.2018/817)

Poliisi joutuu kuitenkin virkatehtävissään puuttumaan edellä mainittuun yksityiselämän suojaan. Esitutkintaa suorittaessaan poliisi joutuu käyttämään erilaisia pakkokeinoja, jotka useimmiten puuttuvat perus- ja ihmisoikeuksiin (Partanen 2014, 22).

Yksi tällainen pakkokeino on laite-etsintä, jossa tutkitaan erilaisia teknisiä laitteita ja tietojärjestelmiä. Tällaisella etsinnällä saatetaan päästä käsiksi hyvinkin henkilökohtaisiin tiedostoihin, kuten kuviin, videoleikkeisiin ja erilaisiin kirjallisiin dokumentteihin. Tämän takia onkin tärkeää, että poliisi toimivaltaa käyttäessään soveltaa laite-etsinnän säännöksiä samalla kunnioittaen perusoikeuksia, joihin laite-etsinnällä puututaan. (Partanen 2014, 22-23)

5.2 Pakkokeinolaki

Pakkokeinolain (jäljempänä PKL) 8:ssa luvussa on määritelty poliisin oikeudet koti- ja laite-etsintään.

Kotietsinnän edellytykset on määritelty 8 luvun 2§:ssä:

Yleinen tai erityinen kotietsintä saadaan toimittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa, jos:

1) on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jos selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat; ja

2) etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä:

a) 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto;

b) 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja;

c) vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus; tai

d) seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, kotietsintä saadaan toimittaa 1 momentin 1 kohdassa säädetyin edellytyksin vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni taikka jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Edellä mainittu pykälä antaa toimivaltuutta poliisille myös toimittaa laite-etsintää sellaisessa paikassa, joka ei ole epäillyn hallinnassa. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi siten,

että rikoksesta epäilty on murtautunut kirjastoon yöaikaan, kirjautunut kirjaston koneelle ja tehnyt sillä jonkin kyberrikoksen. Tällöin poliisilla olisi toimivaltaa takavarikoida kyseinen tietokone ja suorittaa siihen laite-etsintää.

Laite-etsinnän edellytykset on määritelty 8 luvun 21§:ssä:

Laite-etsintä saadaan toimittaa, jos:

1) on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai selvittävänä ovat yhteisöskon tuomitsemiseen liittyvät seikat; ja

2) etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava asiakirja tai tieto taikka 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja.

Laite-etsintä voidaan toimittaa myös laitteen palauttamiseksi siihen oikeutetulle, jos on syytä olettaa, että se on rikoksella joltakulta viety.

Päätös paikkaan kohdistuvan etsinnän toimittamisesta saadaan ulottaa koskemaan myös etsinnän toimittamispaikassa olevaa teknistä laitetta tai tietojärjestelmää, jos kyseessä ei ole paikkaan kohdistuva etsintä henkilön löytämiseksi.

Tässä pykälässä on tärkeää huomata, että laite-etsintä voidaan myös suorittaa sellaiseen laitteeseen, joka ei ole rikoksesta epäillyn oma, vaan on syytä olettaa, että se on rikoksella joltakulta viety. Tällöin voidaan tarkistaa puhelimesta sellaisia tietoja, joilla pystytään yksilöimään se tietylle ihmiselle. Esimerkiksi rikoksesta epäillyn hallusta löydetään iPhone puhelin. Kyseisen puhelimen kirjautumistiedot voidaan nähdä, vaikka puhelin on lukittu, joten jos asianomistaja on kirjautunut puhelimeen omalla Apple –tunnuksella, voidaan jo pelkästään tällä yksilöidä puhelin tietylle henkilölle. Tässä tapauksessa kyse on enemmänkin poliisilain 2:1 §:n henkilöllisyyden selvittämisestä (Länsi-Uudenmaan syyttäjä 2020).

5.3 Laite-etsintä

Satu Rantaeskola (2019, 338) on teoksessaan *Rikos ja rikosprosessi tiivistänyt laite-etsinnän*: ”Laite-etsinnällä tarkoitetaan tietokoneessa, telepäätelaitteessa tai muussa vastaavassa teknisessä laitteessa tai tietojärjestelmässä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistettavaa etsintää.”

Laite-etsinnässä ei siis ole kyse niinkään itse laitteesta, vaan sen datasisällöstä. Laitteesta, joka voi olla tietokone, puhelin, tabletti tai jokin muu tekninen laite jossa on datasisältöä, voidaan takavarikoida ja siitä voidaan jäljentää dataa käytettäväksi todisteena. Huomioitavaa tässä on se, ettei tallennusvälineen, esimerkiksi SIM-kortin tai GSM-laitteen yksilöinti-tietojen tarkastaminen ole laite-etsintää ja näin ollen ne voidaan tarkastaa ilman pakkokei-non käyttöä. (Rantaeskola ym. 2014, 261)

Laite-etsinnän toimittamisessa pitää kuitenkin olla tarkkana, ettei sillä kierretä salaisia pakkokeinoja, kuten telekuuntelua. Laite-etsintään kuuluvat ainoastaan tiedot, jotka ovat laitteessa etsinnän toimittamisen aikana tai tulevat laitteeseen juuri etsinnän toimittamisen aikana. Laitetta ei voida jättää päälle ja odotella josko siihen tulisi lisää viestejä, puheluita tai muuta dataa. Haastattelemamme syyttäjät ovat olleet samaa mieltä, että laite-etsintä täytyy toimittaa viipymättä ja aikaikkuna laitteen jäljentämiseen sen haltuunottamisesta tai takavarikoinnista on noin muutama tunti, ennen kuin mentäisiin telekuuntelun, televalvonnan tai teknisen tarkkailun puolelle. (Rantaeskola ym. 2014, 261-262, Länsi-Uudenmaan syyttäjä 2019)

5.3.1 Laite-etsinnän toimittaminen

Laite-etsintä voidaan toimittaa, jos kaksi edellytystä täyttyy:

- 1) Syytä epäillä -kynnys ylittyy, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta TAI jos on selvittävänä yhteisösakon tuomitsemi- seen liittyvät seikat
- 2) Etsinnällä voidaan olettaa löytyvän takavarikoitavissa oleva asiakirja, tieto, taikka jäl- jennettävä asiakirja, jotka liittyvät tutkittavana olevaan rikokseen. (Rantaeskola 2019, 338)

Laite-etsintä voidaan myös toimittaa, jos epäillään, että laite on joltakulta rikoksella viety. Tähänkin vaaditaan syytä epäillä -kynnyksen ylittyminen. (Rantaeskola 2019, 338) Tosin,

kuten edellä on mainittu, pakkokeinojen käyttöä ei ole laitteen yksilöintitietojen tarkastaminen. Joten sen tarkastaminen, kenelle laite mahdollisesti kuuluu, voidaan suorittaa myös ilman pakkokeinoja. Säädös kuitenkin antaa siihenkin mahdollisuuden, että laitteeseen voidaan suorittaa laite-etsintä, jos yksilöintitiedoista ei käy ilmi kenelle laite oikeasti kuuluu.

Matkapuhelimen lukituksen avaamiseen väkisin sormenjälkilukituksen avaamiseksi on otettu kantaa eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuisissa. Tästä on myös ollut julkisuudessa puhetta. YLE on uutisoinut verkkosivuillaan Savon sanomien tekemän jutun: ”Poliisi saa ottaa rikoksesta epäiltyä väkisin sormenjäljen puhelimen avaamiseksi”.

Uutisessa mainittu eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu on EOAK/6374/2017. Kyseisessä ratkaisussa Lounais-Suomen poliisilaitoksella oli otettu törkeään varkauteen epäiltyä henkilöltä sormenjälkitunniste hänen puhelimeensa voimakeinoja käyttäen. Tapausta oli selvitetty vähimmän haitan periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta. Vähimmän haitan periaatteen mukaisesti sormenjälkitunnistetta oli ottamassa kuusi poliisimiestä ja yksi poliisivankilan vartija. Toimenpide suoritettiin epäillyn pidätysseurassa, tämän sängyssä, pehmeän patjan päällä. Henkilömäärä oli suhteutettu asiaan siten, ettei tilanteessa tulisi loukkaantumista henkilöstölle tai kohdehenkilölle. Suhteellisuusperiaatteen mukaan toimenpide tuli suorittaa, koska se oli puolustettavissa suhteessa tehtävän tärkeyteen kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.” Lounais-Suomen poliisilaitoksella oli otettu huomioon ennen toimenpiteen suorittamista samankaltaisen tapauksen vuodelta 2015.

Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa Dnro 2296/2/15 Suomenlahden merivartioston rikos-
torjuntayksikkö oli ottanut törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen epäiltyä voimakeinoja käyttäen sormenjälkitunnisteen epäillyn matkapuhelimeen. Tässä tapauksessa oli selvitetty, onko biometrisen sormenjälkitunnisteen epäillyn puhelimeen ottaminen henkilönkatsastusta vai henkilötuntomerkkien ottamista. Apulaisoikeusasiamies oli päätenyt siihen, että asia on enemmänkin henkilötuntomerkkien ottamista, eikä ” menetelmän käyttö henkilön matkapuhelimen suojaus murtamiseksi etsinnän toimittamista edesauttavana toimenpiteenä ole mielestäni ollut kerrotuissa olosuhteissa lainvastaista”.

Kysyimme haastatteleuiltamme syyttäjiltä miten he näkevät asian, jos sormenjälkien sijaan rikoksesta epäillyltä on puhelimessaan kasvojentunnistus ja se otetaan niin sanotusti ”väkisin”. Tällaista ei ollut tullut kenellekään eteen aikaisemmin, eikä siitä ole myöskään oikeuden ratkaisua, ainakaan vielä. Yksikään syyttäjä ei tosin nähnyt siinä mitään ongelmaa, koska kasvokuvan ottaminen on samalla tavalla tuntomerkkien ottamista kuten sormenjäljetkin. (Länsi-Uudenmaan syyttäjä 2020; Itä-Uudenmaan syyttäjä 2019; Itä-Uudenmaan syyttäjä 2020)

5.3.2 Laite-etsinnästä päättäminen

PKL 8:29 §:n mukaan laite-etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Kiireellisissä tilanteissa myös poliisimies voi tehdä päätöksen laite-etsinnästä. Poliisimiehen tehdessä päätöksen on se kirjattava heti kun se on mahdollista laite-etsinnän toimittamisen jälkeen. (Rantaeskola ym. 2014, 280)

Nico Siniranta (2019, 28-29) on tutkinut omassa Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyössään Laite-etsinnän toimittaminen poliisimiehen päätöksellä - Kiireellisesti huumausainevalvonnassa samoja asioita kuin tässä opinnäytetyössä tutkitaan. Sinirannan mukaan tällainen poliisimiehen tekemällä päätöksellä tehty laite-etsinnän kiireellinen tilanne on silloin kun henkilöä tai esinettä on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verkkeslätään, tai kun etsinnän toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä. Kyseinen tulkinta liittyy PKL 8:15 § 3 momenttiin. PKL 8:15 § on paikkaan kohdistuvan etsinnän päättämisestä. Sinirannan (2019, 29) mukaan myös PKL 8:16 §:n kotietsintäpäätöstä tulee soveltuvien osin noudattaa toimitettaessa laite-etsintää poliisimiehen päätöksellä kiireellisissä tilanteissa.

Laite-etsinnässä on huomioitava, jos etsintä kohdistuu PKL 8:1 § 3 momentissa mainittuun erityisen kotietsinnän piiriin kuuluvaan tietoon, eli josta on oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta (PKL 7:3 §: läheiset henkilöt sekä vaitiolovelvollisuuden ja –oikeuden alaiset asiat) ja tietoon johon ei saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä. Tällaisten kohdalla päätös laite-etsinnästä täytyy hakea tuomioistuimelta ja pyytää etsintävaltuutetun määräämistä. (Siniranta 2019, 28)

Laite-etsinnän kohdistuessa PKL 7:3 §:ssä mainittuihin tietoihin olisi aineisto sinetöitävä. Tietokoneiden ja muiden teknisten laitteiden, kuten puhelimien, kohdalla tämä tarkoittaisi sitä, että laite toimitetaan tuomioistuimeen, joka päättäisi mitä laitteelle tehdään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tuomioistuimessa pidetään kaksi eri käsittelyä niin sanotusti erityisen laite-etsinnän toimittamisesta. Ensimmäisessä käsittelyssä tuomioistuin päättäisi voidaanko aineisto jäljentää laitteesta. Jos lupa tulisi, niin laite jäljennettäisiin ja se seulotaisiin erikseen etsintävaltuutetun kanssa. Kun seulonta olisi tehty, pidettäisiin toinen käsittely, jossa päätettäisiin voitaisiinko aineisto tai osa siitä takavarikoida ja jäljentää. Koska tällainen tapa on kankea ja hidas ja voi aiheuttaa tietosisällön muuttumisen jos laite joudutaan sulkemaan, niin periaatteessa tuomioistuin voisi antaa ennakkollisesti päätöksen menettelytavoista. Joka tapauksessa jäljennös tulisi pystyä ottamaan erittäin nopeasti heti etsinnän aloittamisen jälkeen. (Rantaeskola ym. 2014, 247)

6 LOPPUSANAT

6.1 Onnistumisemme

Opinnäytetyömme “Opas etsinnöille ICT-todistusaineiston turvaamiseksi” on lähtenyt liikkeelle omasta kokemuksesta, eikä siten mitään varsinaista tiettyä sisältötavoitetta eikä siten liioin painetta sen sisällöstä ole ollut etukäteen asetettu. Toki työtä on tehty alusta lähtien siten, että se olisi laadukas ja oikeasti sellainen produkti, jota edes joku ottaisi joskus käyttöönkin - ei siis opas, joka on saatu valmiiksi arvonsanan kera, mutta joka hautautuu johonkin opinnäytetöiden hautuumaalle ilman, että siihen sittemmin palataan. Tästäkin on työn aikana ollut puhetta joidenkin kanssaopiskelijoiden ja työkavereiden suunnalta, että kuinka paljon oppaita vuodessa tehdään Poliisiammattikorkeakoulussa ja kuinka moni näistä päätyy oikeasti käyttöön. Toivomme kuitenkin, että olemme siinä joukossa, joiden opas päätyy sitä tarvitsevien työkalupakkiin.

Tälle opinnäytetyölle on heti alusta lähtien molempien mielestä ollut ihan oikea tarve ja työn aikana saatu palaute on ollut rohkaisevaa sen osalta, että tarvetta on oikeasti muidenkin mielestä.

Tavoitteena on, että tämä opas tullaan saattamaan poliisihallinnon sisällä Sinettiin tai vaihtoehtoisesti RTL-nettiin, johon olisi siten myös rajattu pääsy Tullin ja Rajavartiolaitoksen henkilöstöillä - näistä molemmat kun etsintöjä tekevät sekä tutkivat sellaisia rikoksia, joissa myös tietoteknisen todistusaineiston painoarvo voisi olla näytön kannalta merkittävää. Pääasia olisi kuitenkin, että ainakin peruspoliisit löytäisivät kyseisen oppaan ja että se olisi sellaisessa paikasta, josta se on mahdollista löytää vaivattomasti.

Molempien opinnäytetyön tekijöiden opinto- ja työkokemuksesta ennen tätä nykyistä on ollut merkittävää apua produktin tekemisessä. Ehkä se aiempi työkokemus oli jo itsessään sellainen asia, joka sai ja saa miettimään monta asiaa myös ICT-laitteiden näkökulmasta ja kiinnittämään huomiota siihen, mitä rikosepäilyn kannalta merkittävää tietoa niissä voisi olla sekä sitä, miten helposti tai vaikeasti se tieto on missäkin vaiheessa saatavilla.

Oppaan tekemisen aikana olemme saaneet tutustua hyvällä läpileikkauksella eri toimijoihin ja saaneet heiltä hyvää tietoa. Näitä ovat olleet mm. Keskusrikospoliisin asiantuntijat sekä paikallispoliisin tutkijat ja omien työharjoittelalueiden syyttäjät. Saatuihin tietoihin ja

koko aihealueeseen syventyminen on laajentanut samalla molempien ajattelukykyä entisestään tämän aihealueen piirissä.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut yllättävän työläs projekti, vaikka rajoituksia pyrittiinkin tekemään alusta lähtien. Vaarana oli ja on, että opas paisuu ja paisuu, varsinkin jos ulkopuolisten toiveita aletaan loputtomasti toteuttamaan osana opasta. Tietotekninen maailma kun muuttuu ja kehittyy koko ajan - sovelluksia tulee lisää ja uusia laitteita julkaistaan tasaisin väliajoin - jos jokaiseen pieneen nippelitietoon haluttaisiin ohje tässä vaiheessa, ei ammattikorkeakoulun opinnäytetyölle vaadittava työmäärä riittäisi millään. Sen takia olemme päätyneet siihen, että tämä on nyt riittävä perusversio ja jokainen taho, oli kyse sitten paikallispoliisista tai valtakunnallisesta yksiköstä, voi lähteä kehittämään opasta haluamallaan lisätiedoilla eteenpäin. Muutoin olisi ollut riski, että opinnäytetyön tekemiseen olisi jouduttu uhraamaan työaikaa moninkertaisen opintopistemäärän edestä, joka ei sekään toki olisi välttämättä huono vaihtoehto ollut, mutta tässä tilanteessa se ei ollut realistinen vaihtoehto. Tällöin oppaasta olisi saattanut myös tulla liiallisiin yksityiskohtiin paneutuva ja järkälemäinen opus, johon kukaan perustyötä tekevä kenttämies tai tutkija ei perehtyisi.

Kuten todettua, meillä oli tavoitteena tehdä sellainen opas, joka tulisi oikeasti käyttöön edes joillain tutkijoilla ja kenttämiehillä. Lisäksi tavoitteenamme on ollut alusta lähtien se, että työn palautusvaiheessa olisimme lopputulokseen tyytyväisiä. Mitään absoluuttista numerotavoitetta emme asettaneet, vaan se, että olemme tyytyväisiä lopputulokseen on itsellemme tärkeää - arvosana kertoo sitten ulkopuolisen totuuden tyytyväisyytemme riittävydestä.

Ennen työn aloitusta mielessämme oli ehkä hieman kirkkaampana yleisellä tasolla millainen oppaasta tulisi. Alkuperäinen ajatus oppaasta olisi ollut kuitenkin vaihtoehtoisesti joko liian laaja ja siten käytettävyydeltään huono - liikaa linkkejä, liikaa päivitettävää - tai vaihtoehtoisesti liian suppea, yksittäinen sivu tai pari kun eivät vielä työmäärältään opinnäytetyöksi oikein riitä. Toki tärkeintä on, että opinnäytetyöhön liittyy aina tutkimus tai tutkimuksellinen ote (Kananen 2015, 61). Sellainen tähän produktiimme joka tapauksessa liittyy. Opasta tehdessämme huomasimme kuitenkin yrityksen ja erehdyksen kautta millainen lopputulos tässä vaiheessa on mielestämme riittävä, jotta se palvelee alkuperäistä ajatustaan - opas peruspoliisille, jotta yksinkertaisimmat virheet vältettäisiin.

Tämän prosessin alkuvaiheilla osana suunnitelmaa määrittelimme opinnäytetyön tekemiseen liittyvää aikataulua. Olemme koko prosessin ajan pysyneet pääosin aikataulussa ja myös siihen molemmat ovat tyytyväisiä. Työharjoittelun aikana opinnäytetyön tekeminen on jo itsessään joskus osin raskasta, sillä vapaa-aikaa on käytettävissä tasan saman verran, mitä muillakin töissä olevilla poliisimiehillä. Vapaa-aikaa tulisi siis siunata myös lepoon sekä perhesuhteiden ja oman hyvinvoinnin ylläpitoon, mutta opiskelijan on huolehdittava myös opintojen etenemisestä ja opinnäytetyö opintojen tässä vaiheessa on merkittävimmässä roolissa sen osalta. Kun lisätään vielä se, että opinnäytetyötä on ollut tekemässä kaksi eri poliisilaitoksilla työskentelevää opiskelijaa, on aikataulujen sovittaminen yhteen ollut välillä hyvinkin haastavaa. Tästäkin on kuitenkin selvitty ja prosessi on edennyt lopulta suunnitelman mukaisesti aikataulussaan.

6.2 **Produktin luotettavuus**

Kun mitataan tieteellisen tutkimuksen luotettavuutta tieteellisestä näkökulmasta, on mittareina tarkasteltava sen validiteettiä sekä reliabiliteettiä. Validiteetti eli pätevyys, tarkoittaa sitä, onko tutkimuksessa tutkittu oikeita asioita. Reliabiliteetti eli tulosten tarkkuus tarkoittaa, että saadaanko luotettavuutta uudelleen mitattaessa samat tulokset. Omiin tavoitteisiin voidaan verrata toiminnallisen kehittämishankkeen tuloksia. (Kananen 2014, 126.) Jos vaikutuksia onnistutaan pienentämään tai ongelma poistamaan, on toiminnallisessa tutkimuksessa onnistuttu (Kananen 2014, 137). Tässä vaiheessa on kuitenkin vielä aivan liian aikaista ottaa kantaa siihen, onko opinnäytetyömme miten hyvin onnistunut pienentämään ongelmia tai parantamaan tutkinnan sekä ICT-todistusaineiston näytön taltiointia sekä turvaamista, sillä kyseistä opasta ei ole vielä julkaistu eikä siten otettu käyttöön. Mahdollista on toki, että jotkin haastateltavamme ovat ottaneet käyttöön asioita, joita on kysymyksiemme kautta keskusteluissa otettu esille, mutta näiden mitattavuus ja luotettavuus on yhtäläillä mahdotonta sekä varsinaisen opinnäytetyömme kannalta epärelevanttia. Varsinaiset tulokset siitä, ratkaisiko opinnäytetyömme käytännössä ongelman, on nähtävissä vasta myöhemmin.

Vahvistettavuuden näkökulmasta pystytään arvioimaan toiminnallisen tutkimuksen luotettavuutta. Vahvistettavuudella tarkoitetaan sitä, kuinka yhteneväisiä tutkijoiden tulokset ovat eli päätyvätkö tutkijat lopputuloksissaan samoihin päätelmiin (Kananen 2014, 133).

Täysin vastaavaa tukimusta ei ole asiasta tietääksemme tehty, joten tämän tiedon pohjalta ei myöskään pystytä suoraan arvioimaan siihen pohjautuen opinnäytetyön vahvistettavuutta. Tämä jää mitattavaksi myöhemmin niiltä osin, jos joku päättää tehdä samanlaisen tutkimuksen ja päättyy oppaamme kaltaisiin lopputuloksiin.

Laatua voidaan taata myös dokumentaatiolla, jossa ulkopuolinen tarkastelija voi seurata tutkijan ajatuksenkulkua tutkimusprosessin eri vaiheissa (Kananen 2014, 133). Tämä opinnäytetyömme teoriaosuus vastaa tutkimuksemme dokumentaatiosta varsinaisen produktin tekemisestä.

Kuten todettu, varsinaisessa oppaassa käytetyt lähteet on mainittu tämän raportin lähdeuettelosta. Tähän ratkaisuun päädyttiin kahden syyn takia. Ensinnäkin, oppaiden yhteydessä ei ole yleistä käyttää perinteisiä lähdeviitteitä. Toinen syy on se, minkä uskomme olevan syynä yleisestikin lähdeviitteiden puutteeseen oppaissa ja vastaavissa teoksissa. Lähdeviitteitä ei ole käytettyä oppaassamme sen takia, että se heikentää merkittävästi oppaan luotavuutta ja käytettävyyttä siinä tarkoituksessa, johon se on varsinaisesti tavoitteen mukaisesti tarkoitettu. Toki lähdeviitteiden puute tarkoittaa sitä, että tietojen oikeellisuuden tarkastelu on hankalampaa tieteellisestä näkökulmasta, mutta mielestämme perinteisen lähdeviitetekniikan käyttäminen olisi tehnyt oppaasta niin paljon heikommin käytettävän, että se painoi vaakakupissa enemmän.

Tutkimuksen luotettavuutta voi myös heikentää moni asia. Näistä yksi esimerkki on se, että haastateltu ei ymmärrä kysymystä siten, kuin tutkija on sen tarkoittanut tai hän muistaa jonkin asian väärin (Vilkkä 2017, 124).

Tähän ongelmaan pyrimme vastaamaan kuitenkin sillä, että valitsimme haastatellut henkilöt sen mukaan, kuinka hyvin uskomme haastateltavilla olevan osaamista ja tietoa tutkimuksemme aiheesta sekä omakohtaista käytännön kokemusta aihealueen ongelmien kanssa toimimisesta. Haastatteluun valittiin myös mahdollisimman monipuolisesti henkilöitä; kahdesta eri paikallispoliisista, Keskusrikospoliisista sekä kahdesta eri syyttäjälaitoksesta, jotta vastauksia tulisi mahdollisimman monelta näkökantilta. Näin päästiin siihen, että vaikka haastateltavat kokevat esitetyt kysymykset eri tavalla oman työtehtävänsä tai toimialueensa kannalta, niin haastateltavien vastaukset olivat kuitenkin monelta osin hyvin samansuuntaisia ja tämä osaltaan kertoo tutkimuksen luotettavuudesta.

Myös haastattelut on dokumentoitu kokonaan siten, että varsinaiset haastattelut on nauhoitettu alusta loppuun ja ne ovat näin tarvittaessa todennettavissa. Haastattelujen äänittäminen osaltaan parantaa myös tutkimuksen luotettavuutta, sillä jokaisen haastattelun jälkeen dokumentoitu nauhoite kuunneltiin molempien tämän opinnäytetyön tekijän toimesta. Näin vältyttiin siltä, että tulisi omakohtaisia tulkintoja. Haastatteluita ei nauhoittamisen lisäksi kuitenkaan lähdetty litteroimaan mm. salassapitovaatimusten takia liitteeksi tähän opinnäytetyöhön. Varsinaiset haastattelukysymykset on laitettu omalle liitteelleen.

6.3 Produktin laatututkimus

Produktin luotettavuutta ja laatua pyrittiin mittaamaan myös luetuttamalla se sekä haastattelun kohteena olleella asiantuntijalla että myöskin kohderyhmänsä jäsenillä.

Kohderyhmästä valikoitiin kaksi Itä-Uudenmaan ja kaksi Helsingin poliisilaitoksen valvonta- ja hälytyssektorin kenttämiestä sekä kaksi Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen perusrikosutkijaa.

Palautteen kysyminen suoritettiin avoimella haastattelulla, jossa varsinaisia kysymyksiä ei oltu määritelty etukäteen ja jossa vastaukset dokumentoitiin vapaamuotoisesti muistiinpanonomaiseksi yhteenvedoksi palautteen nopeaa purkamista varten. Palautteen antajat antoivat palautteensa siten, että heidän anonyymiteettinsä luvattiin säilyttää.

Palaute oli kohderyhmän osalta yhteneväistä niiltä osin, että opasta pidettiin riittävän yksinkertaisena, jotta sen sisältöä pystyy ymmärtämään. Sen sisältöä pidettiin selkeänä ja luettavuudeltaan miellyttävänä.

Lisäksi kehuja tuli oppaan tiivistelmäosuuksista, joiden osalta kaikki kohderyhmän jäsenet arvostivat sitä, että tekstiä on riittävän vähän, jolloin ohjetta on miellyttävä katsoa eikä lukija huku tiedonpaljouteen ja sen takia jätä oppaan ohjeita hyödyntämättä. Tiivistelmän osalta palautteissa todettiin, että sen visuaalisuus on hyvä ja rakenne selkeä.

Erityisesti perusrikosutkinnasta oltiin sitä mieltä, että tällaiselle oppaalle olisi käyttöä ja siitä olisi hyötyä erityisesti sellaisille poliiseille, jotka eivät tiedä ICT-laitteista ja niiden käyttäytymisestä paljoakaan ja joiden työtehtäviin kuitenkin kuuluu lähes viikoittain tilan-

teet, joissa todistusaineistoa pitää pystyä turvaamaan. Palautetta tuli myös sen osalta, että tällainen opas myös voi herätellä ajattelemaan asioita uudelta kantilta esimerkiksi etsintöjen osalta; aina ei perusrikostutkinnassa tule ajatelleeksi, että todistusaineistoa saattaa hävitä tai muuten tehdä rikosepäilyn kohteena olevan tapauksen tutkinnan vaikeaksi, jos ei ole tarkkana ICT-laitteiden ja niiden käsittelyn osalta.

Tiedossa ei ollut kenelläkään, että tällaista opasta tai ohjeistusta olisi olemassa ja siten kaikki palautteen antajat uskoivat, että tämän opinnäytetyömme pohjalta annetaan jotain uutta ja hyödyllistä työkaluksi peruspoliiseille.

Haastattelun kohteena ollut asiantuntija antoi rakentavaa palautetta niin oppaasta eikonkntuaalisessa mielessä kuin myös varsinaisen asiasisällön osalta. Saatujen kommenttien perusteella oppaan joitain yksityiskohtia ja yksittäisiä neuvoja muutettiin. Näistä suurin osa oli kuitenkin nyanssieroja siihen, mitä luonnosvaiheessa oppaaseen oli kirjattu.

Asiantuntija kehui oppaan osalta sitä, että siitä on saatu riittävän monipuolinen vaikka aihealue on sellainen, josta lähdemateriaalia voi olla vaikea löytää. Myös oppaan kieliasu ja sisältö kohderyhmää ajatellen oli asiantuntijan mielestä hyvää.

Palaute kokonaisuudessaan niin kohderyhmän kuin asiantuntijan kommenttien perusteella kertoo osaltaan siitä, että tutkimuksessa on onnistuttu ja että lopputulos vastaa tavoitettaan.

6.4 Oppaan jatkokehitys ja tulevaisuudennäkymät

Kuten todettua, opas on tehty sillä ajatuksella, että sitä voidaan päivittää ja laajentaa joko kunkin tahon omien tarpeiden ja kiinnostusten kohteiden mukaisesti tai sitä mukaa, kun maailma muuttuu ja kehittyy. Toivomme, että opas julkaistaan kuitenkin koko poliisin henkilöstölle käytettäväksi Sinetissä ja/tai RTL-netissä, ja siten tulisi osaksi poliisin päivittäistä toimintaa. Tämän toteutumisen arviointi on kuitenkin vielä mahdotonta ja puhutaan tässä vaiheessa vain tavoitteista, ei varmoista tulevaisuudennäkymistä.

Yhtenä visiona on myös se, että opastamme voitaisiin sen julkaisemisen jälkeen käyttää osana poliisi (AMK) -tutkinnon opetusta kursseilla, joissa puhutaan etsinnöistä ja niillä huomioitavista asioista.

Emme ole lähteneet tekemään oppaasta erillistä fyysistä paperiversiota eikä tässä vaiheessa ole ollut suunnitelmia moiselle. Suurimpana syynä tälle on ollut se, että koska tietotekninen maailma kehittyy ja muuttuu, vanhenisi tällainen fyysinen kopio hyvin nopeasti. Jotta jokin fyysinen opas olisi saatavilla, sille tulisi tehdä myös taittosuunnitelmat ja muut graafiset työvaiheet, joita ei tähän työmäärään ja tekijöiden osaamistasoon mielestämme voinut sisällyttää. Liitteenä oleva opas on kuitenkin tehty siten, että kuka tahansa voi tulostaa itselleen oppaasta haluamansa sivut mukaan työtehtävälle ja oppaan loppuun on pyritty tekemään kaksi A4-sivua, joihin on sisällytetty pääkohdat aihealueesta sekä muotoiltu sivut helpommin sisäistettävään muotoon.

LÄHTEET

Apple App Store 2020: Applikaatioiden kuvaukset ja ominaisuudet. Luettu 22.1.2020

Broarbandresearch.net: Mobile vs. laptop usage (Latest data 2020). Luettavissa: <https://www.broadbandsearch.net/blog/mobile-desktop-internet-usage-statistics> Luettu 18.4.2020

EOAK/6374/2017. Luettavissa: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/6374/2017> Luettu: 18.2.2020

Google Play 2020: Applikaatioiden kuvaukset ja ominaisuudet. Luettu 22.1.2020

Hakala, Juha T 2004: Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille

Helsingin Uutiset: Näissä sovelluksissa pyörii nyt Suomen huumekauppa: Aineet, hinnat ja yhteydet tarjolla – "Vanhemmilla aina oikeus tutkia puhelin, jos epäily herää" Luettavissa: <https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/661442-naissa-sovelluksissa-pyorii-nyt-suomen-huumekauppa-aineet-hinnat-ja-yhteydet> Luettu 13.3.2020

Itä-Uudenmaan syyttäjä 2019: Haastattelu 12.12.2019

Itä-Uudenmaan syyttäjä 2020: Haastattelu 14.2.2020

Itä-Uudenmaan tutkija 2020: Haastattelu 24.2.2020

Kananen, Jorma, 2012: Kehittämistutkimus opinnäytetyönä: Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma, 2014: Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, Jorma, 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lakilähteet: www.finlex.fi

Länsi-Uudenmaan ICT-tutkija 2019: Haastattelu 17.12.2019

Länsi-Uudenmaan syyttäjä 2020: Haastattelu 13.1.2020

Matilainen, Timo & Sopanen, Ville 2019: Pikaviestintäsovellukset huumekaupassa. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

OAK 2296/2/15. Luettavissa: <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/2296/2015>
Luettu: 18.2.2020

Partanen, Arto 2014: Digitaalisen todistusaineiston etsintä laite-etsintä ja yksityisyyden suoja. Tampereen yliopisto. Pro gradu –tutkielma.

Rantaeskola, Satu (toim) & Halme, Kimmo & Kortesalmi, Leo & Lönnroth, Kaarle & Parviainen, Johanna & Saukonieni, Teemu 2014: Pakkokeinolaki – kommentaari.

Rantaeskola, Satu 2019: Rikos ja rikosprosessi.

Researchgate: #Drugsforsale: An exploration of the use of social media and encrypted messaging apps to supply and access drugs, 2019. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/330060775_Drugsforsale_An_exploration_of_the_use_of_social_media_and_encrypted_messaging_apps_to_supply_and_access_drugs
Luettu: 20.4.2020.

Savon Sanomat: Poliisi saa ottaa rikoksesta epäillyltä väkisin sormenjäljen puhelimen avaamiseksi - Asiaan on ottanut kantaa eduskunnan oikeusasiamies Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10462627> Luettu 18.2.2020.

Siniranta, Nico 2019: Laite-etsinnän toimittaminen poliisimiehen päätöksellä - Kiireellisesti huumausainevalvonnassa. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004: Toiminnallinen opinnäytetyö

Vilkkä, Hanna 2017, Tutki ja kehitä, elektroninen aineisto luettavissa:
<https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-756-0>

Liite 2 lähteet:

Apple App Store: Surespot Encrypted ominaisuudet. Luettavissa:
<https://apps.apple.com/us/app/surespot-encrypted-messenger/id790314865> Luettu
22.1.2020

Facebook: Facebookin ja FB Messengerin ominaisuudet. Luettavissa: www.facebook.com
Luettu 23.1.2020

Google Play: FB Messengerin ominaisuudet. Luettavissa:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.facebook.orca&hl=fi> Luettu 23.1.2020

Google Play: Signal ominaisuudet. Luettavissa:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=org.thoughtcrime.securesms&hl=fi> Luettu
21.1.2020

Google Play: Snapchat ominaisuudet. Luettavissa:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.snapchat.android&hl=fi> Luettu
22.1.2020

Google Play: Telegram ominaisuudet. Luettavissa:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=org.telegram.messenger&hl=fi> Luettu
22.1.2020

Google Play: WhatsApp ominaisuudet. Luettavissa;
<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.whatsapp&hl=fi> Luettu 21.1.2020

Google Play: Wickr Me ominaisuudet. Luettavissa:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.mywickr.wickr2&hl=fi> Luettu

20.1.2020

Itä-Uudenmaan syyttäjä 2019: Haastattelu 12.12.2019

Itä-Uudenmaan syyttäjä 2020: Haastattelu 14.2.2020

Itä-Uudenmaan tutkija 2020: Haastattelu 24.2.2020

Keskusrikospoliisin tutkija 2020: Haastattelu 16.1.2020

Länsi-Uudenmaan ICT-tutkija 2019: Haastattelu 17.12.2019

Länsi-Uudenmaan tutkija 2020: Haastattelu 6.1.2020

Länsi-Uudenmaan syyttäjä 2020: Haastattelu 13.1.2020

Researchgate: #Drugsforsale: An exploration of the use of social media and encrypted messaging apps to supply and access drugs, 2019. Luettavissa:

https://www.researchgate.net/publication/330060775_Drugsforsale_An_exploration_of_the_use_of_social_media_and_encrypted_messaging_apps_to_supply_and_access_drugs

Luettu: 20.4.2020.

Signal: Signal -viestisovelluksen ominaisuudet. Luettavissa: <https://signal.org>

Luettu 21.1.2020

Snapchat: Snapchat -viestisovelluksen ominaisuudet. Luettavissa

<https://www.snapchat.com> Luettu 22.1.2020

Surespot: Surespot Encrypted -viestisovelluksen ominaisuudet. Luettavissa:

<https://www.surespot.me> Luettu 22.1.2020

Telegram: Telegram -viestisovelluksen ominaisuudet. Luettavissa: <https://telegram.org>
Luettu 22.1.2020

WhatsApp: WhatsApp -viestisovelluksen ominaisuudet. Luettavissa:
<https://www.whatsapp.com/features/> Luettu 21.1.2020

Wickr Me: Wickr Me -viestisovelluksen ominaisuudet. Luettavissa: <https://wickr.com> Lu-
ettu 20.1.2020

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

LIITE 2. Opas ICT-todistusaineiston turvaamiseen (salattu)

LIITE 1 Teemahaastattelurunko

Haastateltavat ja teemat

Syyttäjät

Laillisuusnäkökulma, hyödyntämiskieltoasiat, mitä näyttöä halutaan

Keskusrikospoliisi

Forensiikka, mitä menetelmiä käytetään jäljentämisessä, mitä jäljennetään

ICT-tukinta

Forensiikka, mitä menetelmiä käytetään jäljentämisessä, mitä jäljennetään

Rikostutkinta

Mitä näyttöä halutaan, missä rikoksissa millainenkin näyttö on tärkeää, mihin ongelmiin on törmätty etsinnöillä / onko näihin ongelmiin törmätty, miten hoitaneet näitä asioita

Haastattelukysymykset

ICT-painotteiset kysymykset:

Teema 1. Yleistä haastateltavasta

Haastateltavan työkokemus poliisissa (työtehtävät, virkaikä, koulutus)?

Teema 2. Yleisiä huomioita aihealueesta

1. Kuinka ajankohtainen aihe on?
2. Mitä sovelluksia puhelimissa käytetään, jotka liittyvät eri rikollisuusmuotoihin?
Mihin muotoihin?
3. Mitkä ovat yleisimpiä kauppapaikkoja esimerkiksi anastetulle omaisuudelle ja huumausaineille?
4. Miten virtuaalivaluutat liittyvät aihealueeseen?
5. Mitä ICT-todistusaineistoa jäljentäessä tulisi huomioida (3 tärkeintä asiaa)?
6. Millainen ICT-todistusaineisto on näyttöarvoltaan merkityksellistä?
7. Mitkä ovat yleisimmät tilanteet, joissa jäljentäminen tulee tehdä heti, esim. Verestilanteet?
8. Mitkä ovat tärkeimpiä asioita, joita laitteilta tulisi jäljentää?
9. Mitkä ovat asioita, joita peruspoliisin tulisi huomioida laite-etsintää tehdessä, esim. Dokumentointi?

10. Em. liittyen onko sillä merkitystä mitä rikosta tutkitaan (esim. seksuaalirikokset vs. huumausainerikokset – kuvat vs. GPS-paikat, IP-osoitteet vs. nimimerkit jne.)?
11. Mitkä ovat yleisimmät virheet, jotka vesittävät ICT-todistusaineiston saamisen/hyödyntämisen (myös onko sillä merkitystä, että jäljennös pitää tehdä heti kun laite on poliisimiehen kädessä ja vaikkapa jopa näyttö auki)?
12. Miten nykyiset lukitusmenetelmät tulee huomioida etsinnöillä tai laitteita takavarikoidessa; esim. etukameran tarroitus?
13. Jos puhelimeen suoritetaan laite-etsintään vielä kun se on verkossa, niin onko se ok, koska siihen voi tulla vielä viestejä? (vrt. jäljentäminen -> sillä hetkellä puhelimes- sa oleva data jäljennetään ja tutkitaan)
14. Mitkä ovat yleisimmät taltiointimenetelmät?
15. Mitkä asiat ovat helposti jäljennettävissä ja mitä jäljentämisessä tulee huomioida (IP, näyttökaappaukset ja/tai/vai kuva näytön näkymästä jne.)?

Teema 3. Yksityiskohtaisempia huomioita eri sovelluksista

1. Wickr & muut viestisovellukset, mitä huomioitavaa (mitkä ovat käytetyimpiä sovelluksia, miten sovellukset toimivat -> miten onnistuneesti saadaan data jäljennettyä, muut asiat)?
2. Virtuaalivaluutat, mitä huomioitavaa?
3. Kauppapaikat, mitä huomioitavaa?
4. Tor-verkko, mitä huomioitavaa?
5. IP-osoitteet, MAC-osoitteet, IMEI, VPN:n käyttö jne. asiat, mitä huomioitavaa?

Rikostutkinta-painotteiset kysymykset:

Teema 1. Yleistä haastateltavasta

1. Haastateltavan työkokemus poliisissa (työtehtävät, virkaikä, koulutus)?

Teema 2. Etsinnät

1. Kuinka yleistä on, että vastaan tulee ICT-laitteita, joille joudutaan tekemään tutkintatoimenpiteitä?
2. Mitä tutkintatoimenpiteitä itse tehdään ja mitä on jätetty ICT-tutkinnalle?
3. Millaisissa tilanteissa on päädytty tekemään itse laite-etsintä, miksi, miten tehty?
4. Millaisissa tilanteissa laite-etsintä on jätetty itse toimittamatta, miksi?
5. Onko törmätty ongelmiin, kun vastaan on tullut tietotekninen laite (puhelin, tietokone), jolle haluttaisiin tehdä laite-etsintä?

Teema 3. Näyttö

1. Onko näyttö jäänyt saamatta sen takia, että ICT-todistusaineiston jäljentämistä ei ole osattu tehdä/turvata? Esimerkkejä eri tapauksista.
2. Minkälaista näyttöä tutkijat haluavat ICT-laitteista? Esimerkkejä eri tapauksista.
3. Yleistäen, mitä peruspoliisi osaa tehdä ICT-todistusaineiston jäljentämiseksi / turvaamiseksi?

Laki-painotteiset kysymykset syyttäjille:

Teema 1. Yleistä haastateltavasta

1. Haastateltavan työkokemus (työtehtävät, virkaikä, koulutus)?

Teema 2. Hyödyntämiskielto

1. Mitkä ovat olleet yleisimmät syyt, että ICT-todistusaineisto on mennyt hyödyntämiskieltoon?
 - a. Miten/mistä näyttö on saatu, menetelmät jne.?

Teema 3. Näyttö

1. Minkälaista näyttöä syyttäjät haluavat ICT-laitteista? Esimerkkejä eri tapauksista.
2. Minkälainen näyttö on turhaa, onko sellaista?
3. Minkälainen laite-etsinnällä saatu näyttö on ollut ratkaisevaa oikeudessa?
4. Onko kuinka yleistä, että näyttö on jäänyt uupumaan ICT-todistusaineiston puuttumisen takia?

Teema 4. Laillisuusnäkökulmat

1. Sormenjäljen/kasvojen/kuvion muuttaminen/lisääminen/vaihtaminen, onko laillista?
2. Saako myös kasvojentunnistuksen, sormenjälkien lisäksi, ottaa "väkisin"?
3. Onko samaa laite-etsintää vai uutta, jos ensipartio/perustutkija käpistelee ja sen jälkeen viedään ICT-tutkintaan jäljennettäväksi: meneekö samalla pöytäkirjalla
4. Kuollut henkilö – saako tehdä laite-etsintää ilman huolta luvista? Poliisitutkintaa?
5. Anastettu / löydetty puhelin: saako katsoa kenen puhelin on, ilman että tehdään varsinaista laite-etsintää/pöytäkirjaa siitä?
6. Jos puhelimeen suoritetaan laite-etsintään, vielä kun se on verkossa, niin onko se ok, koska siihen voi tulla vielä viestejä? (vrt. jäljentäminen -> sillä hetkellä puhelimessa oleva data jäljennetään ja tutkitaan)